

Budapest, 1879.

25. szám.

Junius 19.

Megjelenik minden csütörtökön. — Előfizetési ár: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyed évre 1 frt. — Hirdetések ára: 4 hasábos petit sor 8 kr. Az előfizetési pénzeket a Szent-István-Társulat igazgatóságához, a kéziratokat a lapszerkesztőséghez (IV. Lövész utca 13. sz.) kérjük küldeni

Szüz szent Margit.

Uj Budában, fenn a várban,
Mit jelent e nagy dolog ma?
Czifra népség — hogy ne késsék —
Megy szorongva, megy tolongva.
Szép vitézek, hős leventék,
— Nem egy köztük ritka vendég —
Mind sietnek meg sem állva,
Béla király udvarába . . .

Alig nyiló gyenge bimbó,
A királynak ifju lánya;
Nincs ki tudja, vajh ki jut ma
Jó szívének birtokába!
Ifju hősök szép csoportja,
Várja őt ma szívdobogva;
Várja s ime — közelg már a
Nagy király és hü tanácsa . .

A gyűlésbe Béla lép be,
— Lelkes öröm hangja hallik —
Jobbja mellett hattyu termet:
Szende lánya szüzi Margit.
Megy szerényen — bút feledtet —
Lépte könnyü mint lehellet;
A ki látja, a ki nézi,
Tisztelettel hódol néki.

Mihelyt megáll. int a király,
Büszke szóra jelt megadva.
— Szende lánya szép arczára,
Pir szökellik pillanatra. —
A sorokból két levente
— Kincset, ékszert nem feledve —
Fényes diszben im kivállik,
S megy előbbre a királyig.

»Harczban edzett ifju herczeg,
Külde minket szép királylány;
Messze földön hön magasztalt
Jó szivedet birni vágyván.
Szép országa most is már a
Boldogságnak bő tanyája;
Van sik róna, enyhe szellő
Bércz övezte fenyves erdő.

»Hösi karja messze tartja
Ellenének vad csapatját;
Népe üdvét durva önkény
S belviszályok nem zavarják.
De mert egyre izzad, fárad,
Sulyos a gond egy magának;
Légy azért te — hön ohajtja —
Nemzetének édes anyja!«

Tova lépdél, jó reménnyel,
Ifju herczeg két vitéze.
Csönd lesz ismét, — s hős lovag lép
A királyi trón elébe.
Ő a bajnok Ottokár, kit
Már a nemzet rég dicsőit.
Bátran áll meg, s minden egy szó,
Melyet elmond, messze hangzó:

»Ősz atyámnak, cseh királynak
Birodalma népes, gazdag;
És a nemzet harcra termett,
Méltó párja a magyarnak.
S im e gazdag örökséget,
Hogyha birlak szép szüz téged:
Lábaidhoz mind letészem,
S parancsszódat várom készen . . .«

Szólt . . s utána jelt se várva,
Délczeg ifju lép előre.

»Hon- s királyért hős magyar vért
Bátran outa, mint sok őse.
Szép királylány — kezdi halkán —
Nincs országom nagy hatalmam;
S mi tán mostan légvonzóbb kincs:
Ősifényű koronám sincs.

»De ha sorsod hűn megosztod
Az enyémmel szende szép szűz;
Lesz egy kincsem: forró szívem,
A mi bennünk' együvé fűz.
E kincs, l' gyha kedves néked:
Hagyd a hirt és dicsőséget;
S boldogság lesz bizonyyára
Éltünk legszebb koronája...«

S im most végül szólni készül
A királynak ifju lánya,
— Vajh mi végre szállt az égbe,
Csendben esdő hő imája! —
»Én jó szülém — kezdi mostan —
Él egy király boldog honban;
Ő is szívem kéri tőlem,
Ő is szeret hiven, hően.

»Nagy hatalmát felve vallják,
Hős királyok, fejedelmek,
Bölcsességben száz érényben,
Nincs ki vele versenyezhet.
Szép honában szent a béke,
Ezred évről ezred évre;
Koronája: fényes, drága
Milljó keblek forró vágya...«

Szól a szép lány... s mint a villám
Száll a kérdés szájról — szájra:
Merre, hol van, melyik honban,
Szende Margit nagy királya...?
Zaj szünik s meg újra támad,
Egyre nő a mély csodálat...
A király néz meglepetten,
Szót emel majd, néma csendben:

»Jó leányom, im kívánom,
Szólj atyádhoz nyíltan bátran;
A király, kit hön csodálunk,
Mondd hol él ő, mely hazában...?
S hogyha nála föltaláld
A nyugalmat, boldogságot:
Teljesüljön forró vágyad,
Őt kövessed, én — megáldlak...«

Vaj mit érez most a szép szűz!..
Láng lobog föl szép szemében;
Szíve dobban százszor jobban,
Oh beh várt e percze régen!
»Én jó szülém — szól mosolyogva —
A nagy király más ki volna:
Mint a világ Üdvhozója;
S szóljak-e még többet róla!

»Lám hatalmát felve vallják,
Hős királyok, fejedelmek;
Bölcsességben: földön, égben
Nincs ki vele versenyezhet.
És királyi béke-trónja
Fenn az égben kezdet óta.
Ott tündöklük koronája
Szívem, lelkem forró vágya.

»Őt imádom, jó királyom,
Majd a csendes szent magányban;
S őt imádvá nemsokára
Teljesül tán forró vágyam...«
Szóla Margit... s mit se késve,
Szűzi fátyolt vesz fejére;
S szent öröm közt zengedezve,
Lép a csendes kis szigetre

Mit se nézve földi fényre,
Bú és gond itt nem gyötörte;
S mint kívánta: nagy királya,
Eljegyezte mindörökre...
S most a menynek fényes, drága,
Hervadhatlan koronája
Fején ragyog — mint könyörgé —
S ragyog, fénylik mindörökké...

Század évek, dicső népek
Tüntek már a semmiségbe:
A mióta szende Margit,
Boldogultan menybe tere...
Szép vitézek, hős leventék.
Ők azóta mind feledtek;
Birodalmuk, koronájuk:
Sehol többé nem találjuk!..

Száz darabra szétszakadva,
Rég letűnt már régi fényük...
S Margit neve: — nincs feledve,
Most is áldjuk és dicsérjük.
S mig csak föld lesz s ember rajta,
Ezrek ajka hön sohajtja:
Szűz szent Margit, esdve kérünk,
Fenn a mennyben légy mivédünk!!!

A grófné titka.

(Történeti elbeszélés.)

(Vége.)

IX.

Wharton lord oly sebesen, a mint csak lova birt,
a kerületi bíróhoz hajtatott; későn érkezett. Innen a
Sunderland palotába sietett; a zavar, a cselédség arczain
mutatkozó rémület meggyőzték őt arról, hogy ide is
későn jöve. Épen Alice grófnénál akarta magát bejelen-
teni, mikor ez feketébe öltözve, sűrű fátyollal arczán a
folyosón megjelent.

Wharton lord hirtelen elébe lépett.

— Csak néhány percnyi kihallgatásért esedezem,
mylady, hallgasson meg.

Alice grófné néhány pillanatra felemelte fátyolát, és a máskor oly vidám szemekből a legkeserűbb fájdalom sajtolta könyek peregek halvány arcára, melyek Wharton lord szívére mázsás kövek gyanánt nehezedtek.

— Csak néhány percznyi kihallgatásért esedezem, mylady — ismétlé kérését a lord.

— Mi végből? Nem ön, lord ur, volt-e, ki Károly bátyámat felingerelte ellenem tudatván vele a titkot, melyet ön véletlenül megtudott?

— Igaz, én közöltem vele a hallottakat, de én sem tudtam, kicsoda rejtőzik a titkár álarca alatt; mintegy fél órával ezelőtt értesültem Károly szájából, mily alávaló árulást követett el ön ellen, mylady. Tudom, hogy fáj nemes szívének a tudat, hogy épen bátyja volt az, ki szerencsétlenséget hozott fejére s élete boldogságát zúzta össze. — Hallgasson ki azért mylady, talán segítségére lehetek; esküszöm mindenre, mi szent előtttem, hogy mindent el fogok követni, hogy férje kiszabaduljon.

— Jöjjön tehát! És lakosztálya felé indult.

— Határozott már valamit édes atyja a lord cancellár? kérdezé Wharton lord a grófnétől, mikor ennek szobájában előtte tiszteletteljesen megállott.

— A csapás oly hirtelen és oly erővel sújtotta a szegény öreget, hogy még most sem birt magához térni.

— És mi terve van önnek mylady?

Alice grófné fürkésző tekintetet vetett a kérdőre, bizalmatlansága fölébredt e férfiú iránt; azt gondolta magában, hátha csak azért akarja megtudni tervét, hogy annál könnyebben hiúsíthassa meg azt.

— Atyám régi ügynökét, az öreg Wykheamot, akarom felkeresni, nagy jogtudós, és nem csak agense, hanem egyszersmint jó barátja is házunknak, és a t y a i barátja — e szókat erősen hangsúlyozá — az elzárt titkárnak is.

— Igy nem megyünk semmire; ha a grófné nem tisztel meg teljes bizalmával, úgy nem tudom, hová és kihez forduljak segítségért. Igazat mondott-e Károly, hogy az elfogott titkár Clancarty gróf?

— Igen, viszonzá a grófné gyenge, alig hallható hangon, erősen szemei közé tekintve a lordnak.

— Ugy a jog, a törvény útján nem megyünk semmire; a törvény szava e tekintetben igen világos; itt csak a király őfelségének kegyelme segíthet rajtunk.

— A király ily esetben igen szigorú; ön is tudja, hogy már többeket kivégeztetett, kik a hozott törvény megkerülésével hazájokba visszatérni merészkedtek.

— Némi reményünk lehet akkor, ha Clancarty gróf mint magán személy, nem pedig mint Jakab király és az emigratio követe jött vissza hazájába. Ugy van-e?

— Igen, csak a vágy engem látni, és megismerni hozta őt vissza; próbára akart engem állítani, vajjon hűséggel viseltem-e esküdt férjemhez?

— Ily körülmények közt nem esem kétségbe, hogy a király kegyelmét meg fogjuk nyerni számára. De minden perc drága. Készen áll-e kocsija mylady?

— Most azonnal menjek a király elé?

— Nem, előbb lady Russel Rachelhez elvezetem önt grófné; ha valaki a hármasságban segíthet rajtunk, úgy lady Russel az egyedüli, kinek kérését a király nem fogja visszautasítani.

— Igaza van mylord; köszönöm, hogy e nevet eszembe juttatta. Lady Russel tudja legjobban, mit tesz elveszíteni azt, kit életünknel jobban szeretünk. Lehetetlen, hogy kérésemet ne hallgassa meg, és ne járuljon közbe a királynál férjem kiszabadítása ügyében. Ismételve köszönöm mylord, hogy eszembe juttatta e kitünő hölgyet.

Russel Rachel grófné, kinek férje mint a whigpárt vezére 1684 ben lefejeztetett, és kit a whigek mint politikai és vallási vértanút tiszteltek — nagy tiszteletben és kegyben állott a királynál. III. Vilmos király ugyanazon elveket vallotta, melyekért Russel Vilmos lord halált szenvedett, és melyeknek győzelme II. Jakab királyt a tróntól megfosztá, és az orániai hercegnek Angolország koronáját megszerzé; mintegy vérkötelék kapcsolá a királyt e nőhöz. Azért mondott Alice grófné oly bensőleg, oly meghatottan köszönetet Wharton lordnak, hogy őt e hölgyre emlékeztette.

Wharton lord tiszteletteljesen kezet csókolt a gyászában talán még szebb Alice grófnénak, és oly megindulással — melyet senki sem gyanított volna nála, a nagy világ fiánál, — szólott a grófnéhez:

— Mylady, szívem csak azon egy ohajtással birt, hogy önt boldognak lássam. És ha már a sors megtagadta tőlem azt, hogy saját boldogságomat az ön boldogságával kapcsoljam egybe, mint ezt egykor álmodni elég merész voltam, azt nem tagadhatja meg tőlem, hogy önnek jólléte fölött, mint legőszintébb, leghivebb barátja öröködjem.

Hangja reszketett a felindulástól és alig fojthatta el a szemébe toluló könyeket. Alice grófné szívélyesen megszorítá a lord jobbját, és remegve, elérzékenyülve szóla hozzája:

— Tehát a mely napon testvért vesztettem árulás folytán, ugyan azon a napon új testvért nyertem nemeslelkűség által!

X.

Wharton lord mint a nagy világ fia jól ismerte az embereket, számításában nem is csalatkozott. A király, mint mondtuk, igen nagyra becsülte lady Russel asszonyt, és e nemes lelkű nő, ki annyi megpróbáltatáson ment keresztül, tökéletesen fel tudta fogni a fájdalmat, mely a szegény szánandó Alice grófné szívét marczangolta. Nem sok fáradságba került tehát az illetőknek e nemeslelkű hölgyet reávénni, hogy rögtön velök menjen a királyhoz. Alig hogy megmagyarázta neki Wharton lord az ügy mibenlétét, karjaiba szorítá a mély gyászba öltözött siró Alice grófnét.

— Jöjjön szép gyermekem — mondá anyai hangon biztatva a csüggedőt — ne féljen semmit, a király oly jó, oly nemes szívtű, hogy egyesült kérésünknek bizonyára engedni fog.

A király a legnagyobb szívélyességgel fogadta az esdő hölgyeket, de mikor megértette, hogy miről van szó, homloka ránczba borult, arca elsötétült, mi nem sok jót engede remélni.

— Tudja asszonyom — szóla Lady Russelhez — hogy nagyra becsülöm önt, ön özvegye azon férfiúnak, ki azon elvekért, melyek egyszersmind az enyémekek si,

halált szenvedett, és így a mennyire csak hatalmamban áll, enyhíteni akarom a vesztesség szülte fájdalmat, mely nemes szíven rágódik az által, hogy minden hozzám intézett kérését teljesíteni akarom. De ez eset megfontolást igényel, koronámnak sok az ellensége, ha látni fogják, hogy a törvényt ki lehet játszani, inogni fog az fejemen, és a legelső kedvező alkalmat felhasználandják arra, hogy azt fejemről letépjék.

Alice grófné, ki a szívélyes fogadtatásból reményt merített volt, most hangos zokogásban tört ki és a király lábaihoz vetve magát csak ezen egyetlen szócskát tudta elrebegni:

— Kegyelem!

A király mélyen meghatva a szegény nő fájdalomtól, leereszkedőleg őt felemelni iparkodott.

Ekkor lady Russel megragadta a szót, élénk színekkel esetelte a véres következményeket, melyek a politikai pártok egymás elleni elkeseredett harcából származtak, s melyek nem csak egyeseknek, hanem a hazának is romlását idézték elő; elég vér folyt már, ha a király a törvény tekintélyét fenn akarja tartani, van más módja is azt eszközölnie, változtassa meg a halálbüntetést másra, de ne szakítson el egymástól két szívet, melyek egymásra méltók, és egymásért teremtvék.

A király arca egyszerre mintegy felvidult, örömmel ragadta meg a halálbüntetés megváltoztatásának eszméjét.

— Egy más büntetés! — igen, ez kiségitő eszköz! És Alice grófnéhoz fordulva: fogná-e a grófné követni férjét idegen földre, ha kénytelen lenne Angolországot elhagyni, hogy azt soha többé ne lássa?

— Akár a világ végeig!

— Jól van tehát, férje még ma szabad lesz, de oly feltétel alatt, hogy pár nap mulva örökre elhagyja Angolországot; a halálbüntetést örökös száműzetésre változtatom.

* * *

Wharton lord örömtől sugárzó arccal tért vissza lakására; mikor Spencer lord ajtáját kinyitá, ez dühösen reá rohant:

— Hogy merted azt tenni, hogy engem szobádba zárj és fogoly gyanánt őriztess?

— Éretlen iskolagyermeket — szóla nyugodtan Wharton lord — szokás hébekorban néhány órára bezárni, hogy magukba szálljanak és tanuljanak gondolkodni.

— Ez sértés, mely véres elégtételt kíván!

— Mindenkor kész vagyok azt megadni, ha egész Angolországban találsz valódi nemes embert, ki segédül fog szolgálni neked.

Mondják, hogy Spencer lord ismerősei közül mindegyikét felszólította, hogy segédül szolgáljanak neki a Wharton lorddal párbajban, de mindenki megtagadta tőle a baráti szolgálatot, sőt az is megtörtént vele, hogy mikor a legközelebbi parlamenti ülés alkalmával helyét a képviselőházban elfoglalta, szomszédai mindnyájan elhagyták helyeiket, és másutt foglaltak helyet. Így bünhődött Spencer lord huga ellen elkövetett árulásáért!

Clancarty Richard gróf bájos nejével néhány nap

mulva tul volt a csatornám; Hollandiában, a barátságos Haagában, keresett és talált új hazát és tüzhelyt, melyet hazája, Angolország, megtagadott tőle.

Sunderland gróf még aggkorában is, ha egészsége engedé, évenként meglátogatta gyermekeit új hazájokban és mindenkor derült arccal tért vissza Angolországba, örömmel emlékezvén vissza a gyermekei körében eltöltött boldog napokra. Rendes utitársa Wharton lord vala, ki a boldog házasok első szülöttjének keresztapja volt, és ki a szent kereszttségben »Tamás« nevet nyert.

»Adja Isten — szokta mondani Alice grófné halás pillantást vetve Wharton lordra — hogy kis fiam egykor, miként keresztapja jogosan viselje a nevet: a becsületes Tamás.«

Kürcz Antal.

A végzetteljes kép.

Angol elbeszélés.

Tizenhat éves voltam, midőn Párisba mentem, hogy Paul Delaroche iskolájában tanulmányaimat folytassam. — Megérkezésemkor a nagy mester nem volt Párisban, s én néhány hétig álmodva, remélve s tisztelettel eltelve vándoroltam templomból templomba, képcsarnokból képcsarnokba. Egész napokat töltöttem a Louvrebán. Ezen hely szent volt nekem. Emlékszem, hogy álltam ott gyakran, s addig bámultam egy Rembrandt fénylő árnyaiba vagy egy Claude illatozó távlatába, míg nem a gyermekies lelkesedés könyet csalt szemembe s én nem láttam többé.

Mialatt még ezen pompás szabadságot élveztem, meglátogattam először a Luxembourg-palota képcsarnokát.

Gyönyörű júniusi reggel volt. Gyöngé futóeső után az esőcseppek még az akáczlombokon csillogtak. A felhők széteszlottak, itt ott fehér szobrok tündököltek a fák között s a csillagda nagy üveg kupoláját a nap sugarai megaranyozták.

Szinte nem örömet fordítottam hátat a fényes kerteknek s léptem be a kis oldalajtón, mely a palota emeleti szobáiba vezet. Akkoron a régibb műiskoláért rajongtam s kortársaim művei nem igen érdekeltek; szobáról szobára jártam tehát, itt-ott megálltam ugyan egy Flandrin vagy egy Paul Delaroche festménye előtt, de általában nem sokat törődtem az egész gyűjteménnyel.

Vége egy kis, rosszul világított szoba legsötétebb szögletében egy képre akadtam, mely lekötötte figyelmemet. Tárgya volt: »Káin, Ábel meggyilkolása után.« ... a művész neve: Camille Prévost.

Soha életemben feledni nem fogom, mily borzalom futotta el egész lényemet, midőn tekintetem ezen rémületes festményre tévedt; soha sem fogom azon kísérteties tájkot s a még kísértetiesb arcot elfeledni! A gyilkos egy meredélyes örvény felett állott, fejét félre fordítva, mintha vállán át a szemlélőre nézne. A vörös nap a messze láthatáron egy komor erdő megett lemenőben volt. Az égboltozat s a mozdulatlan Ozeán vörösrézszínű lángban uszott. Az előtérben egy kigyó teker-

gőzött mérges fűvek között; s a levegőben egy keselyű lebegett, mintha az emberi vér első cseppjeit sejtene.

Bármily hatalmas volt is a gondolat, még sem annyira ez, mint inkább a kivitel csodálatos költészete okozta a hatást, melyet ezen kép előidézett. A festményben drámai egység volt, melyet lehetetlen leírnom... halál és rémület légköre vette körül, mely az egész levegőt megmérgezni látszott. Káin tekintetén nem földi kifejezés ült; a hideg izzadságcsöppek lepték el homlokát s szeméit mereven szegezte valamely borzasztó látományra. Maga a tenger is a távolban komornak és élettelennek látszott s a fák gyászpálmákhoz hasonlítottak.

Midőn ismét a szabadba tértem, a napfény jót tett szemeimnek; egy árnyas fasorba mentem, hol le s föl sétáltam, a látott képpel foglalkozva. Az est beköszöntött s a kép még mindig üldözött. Szabadulni akartam ezen terhes emléktől s elmentem a színházba, de a nevetés, a zene, a sok lámpaláng... minden türethetlen volt reám nézve. Haza mentem könyveimhez, de olvasni nem tudtam, lefeküdtem, de az álom nem kereste föl szemeimet.

Igy telt el az éj s a következő reggel már ismét a Luxembourg-palota képesarnokában voltam. Nagyon korán érkeztem s lázas türelmetlenséggel jártam le s föl, míg a csarnokot kinyitották. Az egész napot e kép előtt töltöttem s elhatároztam magamban, hogy lemásolom. Másnap már hozzá fogtam a munkához.

S ezen pillanattól fogva a kép sajátságos, rejtélyes befolyást gyakorolt egész valómra; féltem a festvénytől s még sem tudtam tőle szabadulni. Egészségemre ez káros hatással volt, idegeim föl voltak izgatva, álom étvágy elhagyott. A legkisebb hangra összereszttem, reszkettem kivált, ha egy népes utcán kellett keresztül mennem.

Ez csak első stadiuma volt beteges állapotomnak, a második még szomorítóbb volt.

Egy beteges varázs látszott engem a képhez bilincselni, úgy éreztem, mintha nélküle nem tudnék élni. Káinban egy élő lényt láttam, kinek hatalma volt felettem s ki szeméinek borzasztó tüzével átszegett. Este, mikor a képesarnok be volt zárva, nem tudván szabadulni a varázstól, mely feladatombhoz bilincselte, óra hosszat a szomszédbantartózkodtam; és ha végre fáradságtól kimerülten haza mentem s lefeküdtem, fél éjen át is ébren hevertem, vagy aludtam arrólálmodva, mi ébren létemben üldözött. Ne higye senki, mintha én talán mint kész áldozat engedtem át volna magam ezen borzasztó állapotnak, koránsem... küzdöttem ellene, de hasztalan volt minden erőlködésem. Ujra és ismét kérdém magamtól, hogy mit tegyek, kihez forduljak segítség és részvét végett? Irjak-e Angolországba barátainak? Távozzam Párisból? Ah! szabad akaratom oda volt; rabja voltam a képnek, s éreztem, hogy maradnom kell, ha életembe vagy eszembe is kerülne.

(Vége következik.)

TÁRCSA

Az egyházi zenéről.

(Egyházi zeneakadémia alapítása érdekében.)

(Vége.)

Az énekesnek ugyanis elsőben szépen kell szólnia, hogy énekelni és előadni tudjon. Tehát mindent határozottan fejező ki; minden szótagban, minden szóban mintegy megvalósítja a gondolatot és szüntelen törekvéseben folyton ténykedik. A nyelvtől nyervén minden táplálékát, a legnagyobb előszeretettel ápolja azt, s ha nem tökéletesíti is, legalább örökdió épsége és tisztasága felett. Ezzel azonban magának is hasznára van! Miként saját művészetének világában mindenről számolnia kénytelen, s magának szintugy mint hallgatójának mindig a tényt tárja fel: ugy sohasem merülhet a tehetetlenség ama sajátságos kórságába, mely a hangszeres zene ápolóit teljesen elidegeníti a való élettől s gyámoltalanságra kárhuztatja. Másrészt megkedvelheti, hallgatóival a nyelvet, mely művészetének központja s mintegy gőcse. Sok esetben terjesztőjeként is szerepelhet, hisz egy-egy remekül előadott s különben is behelgő dalát gyakran százankint igyekeznek utána énekelni, s elsajátítani. De számtalanszor a nyelv tanulását is maga után vonja ez az illetők részéről. Vajjon az olasz nyelv rohamos terjedését és felkaroltatását mindenfelé nem az olasz énekesek kitünő előadásainak is tulajdoníthatni? Bizonyára nálunk is lendíteni fog nyelvünkön az ének, mihelyt oly hivatottak mint a régibb nagy énekesek minél nagyobb számmal fognak találkozni. És ilyeneken yelvi és nemzeti szempontból szükségünk van.

Az egyház mindjárt zsenge korában is ápolta az éneket.

Ebből indul ki művészet; ebből veszi származását az a gyönyörű harmónia, mely ma is felemeli lelkünket istenitisztelet alkalmával. Az első keresztények dicsőenekeket zengedeztek s e himnuszok fohászként emelkedtek az egek urához hálát kifejezve és pártfogásért esedezve. Szent Pál vajmi ajánlatosnak tartá ezt és miként Plinius is bizonyítja, ez énekek csak ritkán maradtak el a szent gyülekezetekben. Honnan származtak legyen? Ez a kérdések kérdése. Némelyek szerént a görögöktől maradtak fenn; mások ellenben zsidó eredetet tulajdonítanak nekik. De miért ne fakadhattak volna a kunyhókban, azokban a sötét barlangokban, az örökre emlékeztessé vált katakombákban, a hol az első keresztények félelem és remény között tölték napjaikat, szent buzgalomra hevültek és kiönték szívök érzelmét? Egyik a másikat lelkesíté s a mint a legajátatosabb már nem birván többé mérsékelni ihletét szavakba áradt; a többiek utána zengedezték a dalt. A chorál, a himnus bizonyára így jött létre és a sokaság mindig a felvett szöveghez alkalmazkodott, a szóhoz kötö a dallam értelmét. A benső összefüggés eszme és hang között tehát valódi szükségből fejlődött ki s e benső igazság vetette meg alapját a legelső keresztény művészetnek.

Később, midőn Constantín maga is felvévé a keresztény vallást, az ének is szabatosabb irányulást vón. A sokaság szabálytalanságán segíteni kellett és így lón, hogy minden gyülekezet élére tanult énekeseket állítottak, kik a hiveket utba igazítsák. Minden ünnep külön himnust nyert, melyet kiki könyv nélkül igyekezett megtanulni és utána énekelni a főénekesnek, az ugynevezett therapentának. A nyugati egyházban Vidor poitiersi püspök volt az első ki a hívők számára himnuszokat szerzett. Ambrus milanói érsek már a fennmaradt görög hangnemekre vette a himnuszokat és I. Gergely pápa megalapítá

a nyolcz templomi hangot. Ambrus magasztos dicsénete a *Te Deum laudamus*, a Téged Isten dicsérünk ez idők óta nem áll egymagában: még hét a hét napjaira az ó-testamentumból, és három az új-testamentumból merített himnus emeli a szertartások áhitatát.

Ime az egyházi zene kezdetének története dióhéjban.

Idővel aztán az egyszerű choral új énekem keletkezésére szolgáltatott okot. A choralból fejlődött ki a figurális zene. Annak alapmelódiaját ugyanis négy vagy több hangra oszták, mindeniknek más-más alakot adván. Innen a figurális vagyis alakzati zene, melyet mai napság polyphon zenének szeretünk nevezni. Ellentéte az az egyszerű dallamnak, melyet a nép unisono szokott énekelni. A figurális ének nem maradt magában. Hogy nagyobb jelentőséget kölcsönözzenek neki, s illetőleg, hogy emeljék méltóságát, elsöben orgonakiséretet alkalmaztak melléje, később más hangszereket is, mint például kezdetben nagybögöt, később puzont s így tovább a szerént a mint az egyes hangszerek lassacskán divatba jöttek. Még ez sem volt elég. Az éneknek némely részét ugyanis karban kezdték énekelni, miket kettősben folytattak, vagy solóban szerepeltettek; ismét chorálnak hagyták meg ezt a részt, míg ellenben a másikat kiczifrázták s fugákkal látták el. És tartott ez mindaddig, miglen valamennyi hangszer hozzájárultával a tulajdonképi mise kifejlődött és a *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Offertorium*, *Sanctus*, *Agnus Dei* című részekben maiglan fennáll; a különböző motettekben, antiphonákban, vecsernyékben, Tedeumokban, requiemekben, himnuszok- és zsoltárokban pedig ama tökélyre jutott, melyet a katolikus szertartásban bámulunk.

Goudimel tanítványa a nagy Palestrinával, új korszak virult az egyházi zenére. Egyszerűség, méltóság, vallásos mélység és megfelelő lelkesültség jellemzik az ő működését. Hangszerekre vagy orgonakiséretre szüksége neki nem volt, mert hiszen az Isten dicséretére szánt dalmak a szív mélyéből s egyöntetű folyékonysággal kell fakadnia. Se nemesen komoly irány mintegy két századig fenntartá magát. Hogy azután eltértek tőle és a *Missa Papae Marcelli*-ben megállapított egyházi styl benső erejét és nyugalma külsőségekkal cserélték fel, annak tudható be, mivel a melódiai áramlat elragadta a zeneszerzőket. Azért az egyház mindig is tartott az egyházi zene elközönségesedésétől, vagy jobban mondva, elvilágiasodásától és tartózkodással fogadta a figurális zenét. A pápai énekkar például sohasem szakított a szózatossal és *Allegr* Misereje zenekiséret nélkül is megtartá bűvös hatását.

Ártott az egyházi zene nemes egyszerűségének az operai styl kifejlődése, nem ám a tulajdonképi dalmű. Mert hány dalművet nem sorolhatnánk elő, melyekben egyes mozzanatok annyi áhitattal, s oly ihlettel ecsetelvék, hogy akár templomi imának is beillenének; hanem a hangversenyekbe vitt oratorium. A vallási tárgyú dolgokat a szinpadra, a hangversenyterembe vitték, s ez okozá, hogy a nagyközönség az igazi egyházi zene iránt közönyt kezdett táplálni, azaz, nem fogadá azt többé azzal az áhitattal mint hajdan. Az oratorium, mivel híján van a vallásos szertartásnak, elveszti tulajdonképi erkölcsi értékét és közönséges zene-művé módosul, mely lehet szép s remek, hanem céljával ellenkező hatást gyakorol a világiassal és divatos környezetnek közepette. Az egyházi zenének meggyöződést kell költenie, s ezt mindenelőtt csak az egyházban, Isten szent házában teheti. Nem is való a lélek magasabb épülésére rendelt ténykedéseket közönséges keretbe foglalni: rombolni fognak azok inkább mint építeni. Innen van aztán, hogy a szent meggyöződés egyre fogy az emberekben

s már-már kihalással fenyegetőzik; s innen végül, hogy a szent dolgokat is egy kalap alá vonván a legközönségesebbekkel fárueltság, közönyt, életuntság következik be.

Az egyházi zenének mint annyi más művészetnek Olaszország a bölcsője. A más említett középkori neveken kívül ott leljük az ellenpontozat legnagyobb mestereit is. Mert Olaszországnak miként Franciaországnak is megvan a maga Bach Sebestyénje és mind Frescobaldi, mind pedig később a francia Couperin mintául szolgáltak a fugák német nagymesterének.

S azok is, kik az ugynevezett németalföldi iskolából származtak, születésre azonban nagybárra franciaiak valának, mint Dufay, Berchem, Josquin, Orlando di Lasso és mások Olaszországban, az egyházi zene ápolásával kezdték meg pályájukat. És bizonyára Olaszország ajándékozta meg a világot a legszebb egyházi zeneművekkel. Alig van nagyobb olasz zeneköltő, ki egyházi szerzeményeket nem hagyott volna hátra, s ugyanezt állíthatjuk a többi művelt nemzetek zeneköltőiről. Haydn, Mozart, Beethoven fönséges egyházi művek is alkottak, melyek kiállják a versenyt legbecsesebb világi szerzeményeikkel, és a francia földre költözött Cherubini egyéb egyházi remekein kívül oly requiemet hagyott hátra, melyet sokan a Mozartnál is többre becsülnek.

Nálunk főleg Liszt Ferencz művelte nagy sikerrel az egyházi zenét és oratoriumjait, de főleg miséit, s különösen esztergomi valamint koronázási miséje telvék egyszerűséggel s valódi nemes fenköltséggel. Az esztergomi Seiler a pécsi Hölzl, Belicza'j szintén figyelemreméltó művekkel jelentkeztek az egyházi zeneirodalom terén.

Sajnos, hogy a nagy egyházi zeneszerzők műveinek előadásával oly ritkán örvendeztetnek meg bennünket hazánkban; s még sajnósabb, hogy oly csekély a fogékonyság a valódi szép, s a nemesen egyszerű és tiszta iránt. Pergolese felséges *Stabat Mater*-jét egy idegen, a körünkből fájdalom oly korán eltávozott Salvi Máté mutatta be a magyar közönségnek, 1871-ben, mükedvelők közreműködésével. A kik azt hallhatni szerencsések valának, sohasem feledik ez égi harmóniát és mindig sajnálni fogják, hogy oly zenésznek mint Salvi nálunk nem adtak hatáskört. Mert igen valószínű sőt bizonyos, hogy ha Salvi esetleg az operettei szakmát műveli, itt tartották volna, s ott látnók valamely vállalat élén vagy legrosszabb esetben valami színházi karigazgatói hivatalban. De nálunk most a bolondját járják és a nemesebb irány háttérbe szorol a tömegestől átütötett sikamlós zeneművek mellett. Már pedig meg kellene fontolni, hogy ez nem csak erkölcsi szempontból mételeyező, hanem műveltségi tekintetben is majdnem helyrehozhatatlan kárt okoz, mert visszalöki a haladást. Az operettek hallgatásában növekedő mai nemzedék kevés fogékonyságot fog érezni a komoly törekvések iránt, melyek a nagyobbszabásu dalművek és az egyházi zene legelső feltételei. Így tapasztaljuk, hogy egy Rossini, egy Verdi az egyházi zene terén is jeleskedtek, s a jelenlegi legnagyobb francia zeneköltők Gounod és Thomas nem egy kiváló művet szolgáltattak az egyháznak. S mit tapasztalunk nálunk? Azt, hogy midőn most legújabbán oly nagy szellemi forogás kezd támadni s a festészet és szobrászat meg építészet eddig nem tapasztalt lendületet vettek; legrégibb művészetünk, a zene, parlagon hever és valamirevaló zeneszerző nem találkozik.

Valóban itt az ideje, hogy e téren is utánozzuk a művelt nemzeteket a jóban. Az egyházi zene fenntartására és új sarjakkal való művelésére ott egyházi zeneakademiák s énekiskolák

léteznek, melyekben az ifjuság a legkezdetlegesebb elemektől kezdve a legfelsőbb egyházi stílusajátításáig a legjelesebb mesterek tanítását élvezzi, még pedig azzal a kettős rendeltetéssel, hogy az arra hivatottak a zeneszerzés terén szolgálják vallásukat, hazájokat majdan; a többiek pedig karigazgatói vagy tanítói minőségben az előadás művészetét ápolják, s illetőleg annak szigorú szabatosága és tisztasága felett őrködjének.

Mondjuk ki minden kerülgetés nélkül, hogy ily iskolákra nálunk is égető szükség vagon. Segítségük azonnal észrevehető lesz és erős a meggyőződésünk, hogy csakis létrejöttük fog véget vetni a lelki sivársággal párosult ziláltságnak, melynek káros nyomai napról-napra mind inkább mutatkoznak.

Vajda Viktor.

Előfizetési felhívás

A

„Katholikus Hetilap” 1879. július—decemberi folyamára

Bizalomteljesen kérjük tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésök június hó végével lejár, hogy megrendeléseiket a »Katholikus Hetilap« 1879. július—decemberi félévi s illetőleg július—szeptemberi negyedévi folyamára megújítani s lapunknak ismerőseik s barátaik körében új előfizetőket szerezni méltóztatnának. Előfizetési díj: félévre 2 frt; negyedévre 1 frt. Az előfizetési pénzeket kérjük a Szent-István-Társulat igazgatóságához (IV. Lövész-utca 13. sz.) címzettetni. — Egész évre is még lehet előfizetni 4 frtjával. — Budapest 1879. június 10.

Ágoston Antal, szerkesztő.

RÖVID HIREK.

— Legfelsőbb adományok. A király ő Felsége az egyházas-básti kath. templom helyreállítására 200 frtot, a mezőkovácsházai kath. templom belső fölszerelésére, a petrova-bisztrai g. kath. iskola építésére s a domokosi ref. egyházi épületek helyreállítására egyenkint 100—100 frtot, a szilágysomlyói önkényes tűzoltóegyletnek szerek vásárlására 60 forintot, Frim J. első magyar hülyék gyógy-, nevelő- és ápoló-intézete főtartására Budapesten 300 frtot adományozott magánpénztárából.

— Bubla Károly püspök ur ő méltósága ujabban 1000 forint alapítvánnyal gyarapította a kiérdemült papok nyugdíj-alapját.

— Az urnapi isteni tisztelet a legszebb idő kedvezése mellett tartatott meg a fővárosban. A budai vártemplomban Ráth József apát fényes segédlettel végezte az isteni tiszteletet, melyen a miniszterek, a polgári és katonai hatóságok élei, és nagyszámu ajtatos hívek voltak jelen. A koronaórség, két zászlóalj gyalogság teljes díszben volt felállítva a szokásos diszlövések adására, egy katonai zenekarral. A körmenet reggeli 7 órától körülbelül 10 óráig tartott. A belvárosban Márkus Gyula kanonok pontificált s a körmenet a plébánia-templomból roppant számu ajtatos hívek részvétele mellett 8 órakor indult ki s 10 után ért vissza a templomba.

— Meghívás. A Szent-László-Társulat budapesti

tagjai a társulat védszentjének, szent László királynak teljes bucsuval egybekötött ünnepét f. hó 29-ikén, az ünnep nyolczadára eső vasárnapon, a szentferencz-rendiek belvárosi templomában reggeli 8 órakor tartandó ünnepélyes szent miseáldozattal s alkalmi szentbeszéddel fogják megülni, melyre a társulat t. cz. tagjai s minden rendü katholikus hívek tisztelettel meghívattak. — Az igazgató választmány megbízásából, Ágoston Antal titkár.

— B. Wocher Lajosné született Batthyáni Erzsébet grófnő a mezőkomáromi iskolánál egy újabb tanterem építésére ezer, a reformatus iskolára pedig ötszáz forintot adományozott, mely nagylelkü adományért a nemeskeblű grófnőnek a vallás- és közoktatásügyi miniszter köszönetet nyilvánított.

— Az Eötvös-sire emlék ünnepélyes leleplezése Erzsébet f. hó 15-ikén ment végbe. Budapestről külön hajón küldött ségek s számos vendég ment Ercsibe, hol Kereskényi Gyula esperes plébános hazafias beszéddel fogadta az érkezőket. Az esperes által tartott szentmise után vette kezdetét a tulajdonképeni leleplezési ünnepély, mely szakadó eső mellett folyt le.

— A Petőfi-szoborbizottság hosszu szünet után ülést tartott s az elnökségről lemondott Reményi Ede helyett, ki még évekig külföldön fog tartózkodni, egyhangulag ifjabb gróf Károlyi Istvánt választá meg elnöknek. A szobor 1881-ik év tavaszára már fel lesz állítható. A szoboralap mintegy huszonnégy ezer forintra rug s a kivitelhez szükséges összeghez még nyolczezer forint hiányzik, mit a bizottság könnyen beszerezhetni remél.

— A párisi »Figaro« szerkesztőségéhez, mely a szegediek javára rendezett fényes sikerü operai ünnepély létrehozásában rendkívüli buzgalmat és tevékenységet fejtett ki, a budapesti hírlapírók diszalumban meleg köszönő irtatot intéztek.

— Halálozások. Böhm Alajos, a budapest-ferenczvárosi templom karnagya s a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa 61 éves korában. — Omori Simony Antal huszár százados és földbirtokos élte 71. évében. — Batta Andor volt országgyűlési képviselő, Szentmártonkátán 59 éves korában. — Borsodi Latinovics Nep. János f. hó 1-én Zomborban 52 éves korában. — Schmidt János kir. törvényszéki bíró, Kálcsán, f. hó 14-ikén élte 56. évében.

— Bécsben az urnapi körmeneten résztvettek ő Felségeik, Károly Lajos és Vilmos főherczegek, Andrássy, Hofmann és Bylandt miniszterek, a legfőbb udvari méltóságok stb. és roppant számu közönség.

— A pápa ő Szentsége a hajlékaikból kihajtott és mindenökből kifosztott olaszországi szerzetes rendek legégetőbb szükségeinek enyhítésére ujabban ismét 5000 lírát adományozott. — A német császári pár f. hó 12-dikén nagy fényű ünnepély aranymenyegzőjét. — Algírban lázadás tört ki s e miatt a francia csapatokat sietve összpontosítani kellett. — Mantua vidékén, Olaszországban, az árvíz több községet tönkre tett; a hullámokban számos ember élete odaveszett. — Párisban fényes operai ünnepélyt rendeztek a szegediek javára. A siker rendkívüli volt, s a bevétel 200,000 franknál többet tett, melyből levonva a költségeket vagy 150,000 frank fog jutni Szeged részére. — Vilmos orániai herczeg meghalt Párisban 39 éves korában.

IRODALOM.

— Fölvívjuk a t. közönség figyelmét a Füssy Tamás által szerkesztett »Tájékoztató« című kath. egyházi folyóiratra, melyet jeles kath. egyházi írók támogatnak, és mely kiválóan a folyó egyházpolitikai kérdéseket tárgyalja. Az előfizetési pénzek: július—decemberre 3 forint — a szerkesztőhöz (Budapest, Lövész-utca, 13. sz.) küldendők.

— Dr. Zelizy Dániel Debreczenben előfizetést hirdet »Vihar a gyermekkor felett« című munkára, melyben a diphtheritist s annak általa gyakorolt gyógyításmódját tárgyalja. Megrendeléseket a műre szerző július 10-ikéig fogad el. Egy példány előfizetési ára 80 kr.

— Az Aigner Lajos által kiadott »Nemzeti Könyvtár« füzetei gyorsan követik egymást. Ujabbán ismét három jelent meg: a 22. 23. és 24. füzet. Tartalmuk: Kazinczy Ferencz, Pályám emlékezete 5. — Vitkovics Mihály művei 2. — Kármán József művei 4. — Egy-egy füzet ára 30 kr.

— Borsodi Szilágyi Dezső segédmérnök előfizetést hirdet három munkára: 1) »Budapest hanyatlása.« 2) »A nyolcz kétjegyű mássalhangzó egyszerűsítésének rendszere a magyar helyesírásban.« 3) »Tanulmányok Szeged sorsából.« A három munka együttes előfizetési ára 3 frt s az előfizetés két részletben is teljesíthető; az első az aláíráskor, a második a könyveknek postai utánvétel mellett leendő küldésekor. Előfizetést minden könyvkereskedő elfogad junius végeig. Megjelenik mindhárom munka július végén.

— Megjelent s beküldetett: **Lélek és agyvelő.** A lélektagadók ellen intézett kutatások, tényekkel támogatva. Irta dr. Scheidemacher Károly. Németből fordították a csanádi növendékpapság magyar gyakorló iskolájának tagjai. Temesvár, a csanádegyházmegyei könyvnyomda, 1879. Nagy 8-rét, 238 l. — Azon tanulmányok, melyekkel e jeles mű foglalkozik, először a »Natur und Offenbarung« című természettudományi folyóiratban jelentek meg 1873 körül »Antimaterialistische Studien auf Thatsachen begründet« cím alatt. Dr. Moschakes Ignác, akkorban az athenai egyetem tanára, e tanulmányokat nem sokára görögre fordította és rövid idő alatt kétszer a nyilvánosság elé bocsátotta, először a legnagyobb görög hetilapban, majd önálló kiadásban. A fordítás sikerült. Ára?

— Örömmel jelezzük, hogy Bogisich Mihály budapesti belvárosi káplány avatott tollából »A keresztény egyház ősi zeneje« címmel nem sokára egy zenetörténelmi munka fog megjelenni. A mintegy 35 ivre terjedő munkát, melynek egy része műtörténelmi leírás lesz, más része pedig gyakorlati kézi könyv egyházi zeneművek közlésével, az egri nyomdában fogják kiállítani. Felhívjuk már előre tisztelt olvasóink brcses figyelmét e műre, mely nem csupán nagy hézagot fog irodalmunkban betölteni, de bizonyára meg is fog felelni azon várakozásnak, melyet szerző e téren ismert szakavatottságához s alapos ismereteihez méltán köthetni.

MINDENFÉLE.

Török udvariasság. Egy Berlinben lakott török követ, Achmet Effendi egy hölgyküldöttséget fogadott, melynek tagjai között czukorkákat osztott ki. Egy hölgy kétszer annyit kapott

mint a többi, s a tolmács által kérdezteté a követtől, hogy miért adott épen neki többet. Azt hitte, hogy szépségének köszönheti ezen kitüntetést s nem csekély volt meglepetése midőn hallá e választ: »Mert a szája még egyszer olyan nagy mint a többieké.«

A rütság hatása. Valaki egy rüt férfiúról azt mondá, hogy nagyon szeret fiatal lányok után járni. — »Oh az nem igaz, felele egy másik, csak a lányok futnak az ő ijesztő alakja elől.«

A megbüntetett énekesnő. Egy tengerészkapitány, ki előtt a színház ismeretlen világ volt, egy nap elment az operába, s midőn egyik barátja kérdezte, hogyan tetszett neki az opera, ezt felelé: »Nos, a zenéhez természetesen semmit sem értek; de azok után itélve, mit sokan, kiket zeneismerőknek tartok, egy-némely szereplő ellen maguknak megengedtek, azt kell hinnem, hogy nem a legjobban énekeltek. Egy énekesnő oly kimondhatlanul rosszul énekelt, hogy majdnem mindent ismételtettek vele.«

Halbőség a perzsa öbölben. A gyöngyhalászatáról híres omani öböl kitünik még ezenkívül roppant halbősége által is, melyhez fogható más hely alig van. Brenner beszéli, hogy reggeli szürkületkor látott kis csolnakokat a tengerre menni, melyek kilencz óraker már rendesen visszatértek s úgy meg voltak halálal rakva, hogy majdnem elmerültek. Ott léte alatt többször nagy haltömegek vonultak a maskati sziklaöbölbe. A vízszíne habzó mozgásba jött s egymáshoz szorulva tömör hal-tömegeket látott benne az ember; a halak nagysága és alakja hasonlított a mi pontyunkéhoz. Valamennyi hajóról és járműről, mely a kikötőben volt, hangos kiáltással horgokat dob-tak és szigonyokkal szurtak a tömegbe, míg az eltévedt halak vissza nem tértek a szabad tengerbe. Ily körülmények között az Omanba menőkre nézve a halászat fontosabb mint a gyöngyszedés, mely ugys a monopolisták és közvetítők kezében van. Az apró halakat kerti trágyázásra használják, a nagyobbakat beszózzák vagy megszáritják, s nagy számu kis arab hajókon Indiába és Kelet-Afrikába kiviszik vagy tevekaravánokkal Afrika belsejébe is szállítják, hol a szegényebb néposztály egész éven át naponkint kevés száritott hallal és datolyatésztával él. A czapa uszártyáit hindu kereskedők vásárolják meg, kik azt Indiába viszik, hol levest készítenek belőlök s mint nyalánkságot drágán fizetik.

Társulati Értesítő.

Szent-István-Társulat.

K i m u t a t á s

a Sz.-István-Társulat igazgatóságához beküldött pénzekről. frt kr.
Gohl Ödön pazmaneumi növendékpap 31 65
Egy Névtelen a társulat céljaira . . . . . 200 —

Szent-László-Társulat.

Adakozások a Szent-László-Társulat részére. frt kr.

Palásthy Pál esztergami kanonok alapítványa . . . . . 50 —
A budapesti központi papnővelde lelki-igazgatójának és papnővédekének adománya 14 40

Kiadja a Szent-István-Társulat (Lövész utca 13-dik szám.) — Felelős szerkesztő: **Ágoston Antal.**

Budapest. 1879. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában (Ferencziek tere Athenaeum-épület.)